

*Лук'янова Л.В.
м. Харків, Україна*

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІОНАЛІЗМУ МАЙБУТНІХ МЕДИКІВ

Рівень розвитку сучасного суспільства висуває високі вимоги до освіти у вищій медичній школі, спираючись на її модернізацію, змістовне й структурне відновлення в культуротворчому аспекті, здійснення якого пов'язано й протікає відповідно до нових вимог економічного розвитку. Ефективна медико-професійна підготовка майбутнього фахівця – лікаря ХХІ століття – вимагає детального аналізу сучасної системи вищої медичної освіти, виявлення й визначення її проблем і протиріч у контексті системно-ціннісного підходу.

Специфіка лікарської діяльності передбачає знання своєрідного переліку етичних правил, заборон і обмежень, які мають братися до уваги тими, хто неминуче за родом своєї діяльності втручається в життя іншої людини. Професійно-особистісна культура лікаря повинна пронизувати всі аспекти його професійної діяльності. У цьому зв'язку актуальним є системно-ціннісний підхід у формуванні змісту медичної освіти.

Важливою складовою професійної культури є медико-педагогічний такт лікаря – це вміння вибрати правильний підхід і стиль спілкування з хворим, визначити для себе й реалізувати на практиці розумну міру співпереживання, а також пред'явити комплекс медико-освітніх вимог, здатність передбачити різні негативні ситуації й уміння знайти оптимальну міру її розв'язку [1].

Принципова відмінність концепції сучасної парадигми освіти у вищій медичній школі полягає в тому, що вища професійна освіта розглядається як діяльність, ціль якої – розвиток інтелектуально-моральної особистості з метою збереження життя людину й поліпшення якості медичної допомоги пацієнтам. Системно-ціннісний підхід у підготовці студентів-медиків – це комплекс цілеспрямованих медико-педагогічних компонентів і індивідуально-професійної зацікавленості студентів вищої медичної школи, який, реалізуючись у рамках навчально-виховного процесу, сприяє формуванню особистості майбутнього лікаря шляхом розвитку культурно-морального, естетичного, етичного потенціалу студентів. Сучасну парадигму освіти можна назвати соціально-особистісною, особисто орієнтованою, медико-гуманною освітою у системі вищої медичної школи. Головною метою формування професійно-особистісної культури є розвиток соціально значимих якостей студентів-медиків як вищої цінності освіти – квінтесенції культури. Основним способом реалізації соціально-особистісного аспекту

професійної освіти є використання педагогічних технологій проблемного, диференційованого, рефлексивного, діалогового навчання й виховання, технології колективної культуротворчої діяльності та ін. [2].

Аналіз наукових джерел визначив, що освіта є не тільки творінням культури, але і її творцем. Об'єктом творчості, милосердя, співчуття й довіри можуть виступати його образи і цілі, символи й поняття, вчинки й відносини, цінності й переконання. У процесі творчого пошуку він робить для себе відкриття у сфері людинолюбства з етичними й гуманістичними цінностями як показниками комунікативної культури. Аналіз феномена культури лікаря виділяє два моменти: з одного боку, медики самі створюють її, з іншого боку – вони утворюються в тій культурі, яка створена іншими фахівцями медичного профілю. Саме на рівні професійно-особистісної культури може повною мірою виразитися людська індивідуальність фахівця медичного профілю.

В основі моделі формування професійно-особистісної культури лежать наступні медико-педагогічні принципи: принцип гуманізму й гуманізації, доцільності й демократизації, природозгідності й професійної згідності, а особливо – культурозгідності. Ця методологія базується на системі наукових підходів, реалізація яких забезпечується виділенням і вивченням професійно-освітніх умов і провідних тенденцій виникнення й розвитку творчо-значимих особистісних новотворів майбутнього фахівця-медика в рамках системно-ціннісної парадигми освіти:

1) акмеологічний, що дозволяє визначити інтеграцію природних і соціокультурних факторів на перехід від зовнішнього керування до внутрішнього самоврядування в процесі професійної підготовки;

2) культурологічний, що націлює змістовний компонент навчально-виховної діяльності на розвиток інтелектуально-моральних здатностей лікаря, на самовизначення з метою, змістом, засобами і результатами зовнішнього формування й внутрішнього розвитку культуроосвітньої діяльності;

3) особистісний, що відбиває відношення до майбутнього фахівця медичного профілю як до самосвідомого суб'єкта оволодіння професією в культурному й професійному аспектах;

4) аксіологічний, відповідно до якого процес зародження культуро-освітніх знань детермінується системою цінносних відносин майбутнього лікаря до професійної діяльності;

5) діяльнісний, що визначає необхідність залучення студентів-медиків у процес вироблення медико-педагогічних умінь професійно мислити й діяти [3].

Усі перераховані вище підходи дозволили визначити професійно-особистісну культуру як сукупність знань, умінь, а також інтеграцію особистісних якостей у цілісній системі медико-педагогічного такту, лі-

карсько-педагогічної етики, заснованих на толерантних, творчих, гуманістичних, менталеутворюючих, моральних принципах.

Системно-ціннісний підхід у процесі підготовки студентів-медиків виступає як комплекс цілеспрямованих медико-педагогічних компонентів і індивідуально-професійної зацікавленості студентів вищої медичної школи, який, реалізуючись у рамках навчально-виховного процесу, сприяє формуванню особистості майбутнього лікаря шляхом розвитку культурно-морального, естетичного, етичного потенціалу студентів. Метою впровадження системно-ціннісного підходу в процесі підготовки студентів у навчально-виховний процес медичного вузу є розвиток у них творчого й морально-етичного відношення до своєї майбутньої діяльності шляхом формування необхідних культурно-моральних якостей на основі реалізації перерахованих вище принципів [4].

Угрупування навичок професійно значимої діяльності провадиться з основ, які відрізняються від основ, які використовуються для класифікації творчих навичок або вмінь [5]. Інакше кажучи, професійні й творчі вміння співвідносяться з різними умовними шкалами [6]. Щоб оптимальним образом розбудовувати творчі вміння, необхідно насамперед виявити шлях їх формування в ході навчального процесу, а потім розробити більш ефективні прийоми такого формування. Повинен бути створений дидактичний матеріал, як для безпосередньої роботи студентів, так і для підготовки викладачів. А для цього, у свою чергу, необхідно вичленувати основні творчі вміння, і тільки після цього можна визначити оптимальні шляхи вдосконалювання методики їх формування в студентів [7, 8].

Соціокультурна толерантність у професійному освітньому процесі медичної школи – це важлива моральна якість особистості лікаря, що характеризується терпимим відношенням до пацієнтів, незалежно від їхнього соціального статусу, етнічної, національної або культурної приналежності, терпимості до іншого роду поглядів, вдач, звичок. Розвиток у студентів-медиків соціокультурної толерантності є ознакою впевненості в собі й свідомості надійності своїх власних позицій, ознакою ефективного росту утвору фахівців медичного профілю, що характеризується комплексом професійних умінь, милосердя, співчуття, жалю, довіри і т. д. [9].

Головними компонентами в структурі системи формування професійної й особистісної культури майбутніх фахівців медичного профілю є конструктивна, організаторська, комунікативна області. Конструктивна область діяльності студентів-медиків, тільки тоді приносить плоди, коли сполучається з організаторською діяльністю, тому що кожна доцільна медико-педагогічна дія в остаточному підсумку являє собою комплексний організаторський акт. У свою чергу, і конструктивна, і ор-

ганізаторська діяльності можуть бути посилені тільки в тому випадку, якщо викладач зуміє встановити правильні взаємини зі студентами (комунікативна діяльність).

Моделі формування професійно-особистісної культури студентів-медиків можна розділити на блоки: особистісно-діяльний, гуманістичний, антропологічний і загальнокультурний [10, 11]. Отже, основними компонентами медико-педагогічної культури лікаря є: знання, уміння й навички, адекватні медичній освіті; особистісні якості; досвід професійно-творчої діяльності; медико-педагогічний такт і етика. Однією з найважливіших складових професійно-особистісної культури є саме такт лікаря – це вміння вибрати правильний підхід і стиль спілкування із хворим, визначити для себе й реалізувати на практиці розумний ступінь співпереживання, а також пред'явити комплекс медико-освітніх вимог, здатність передбачити різні негативні ситуації й уміння знайти оптимальну міру її розв'язання.

Таким чином, модель розвитку психолого-педагогічних аспектів процесу підготовки студентів вищої медичної школи містить у собі наступні медико-педагогічні принципи: принцип гуманізму й гуманізації, доцільності й демократизації, природозгідності й професійної згідності, а особливо – культурозгідності. На кожному етапі формування професійно-особистісної культури студентів у системі медичних установ необхідно глибоке особистісне твердження й створення здоров'єзберігаючої атмосфери лікарем; впровадження еталонної моделі, що включає компонентний склад, структуру й зміст лікарсько-педагогічної творчості.

Список літератури: 1. Бех І.Д. Виховання особистості : у 2 кн. / Кн. 2: Особистісно орієнтований підхід: науково-практичні засади : навч.-метод. посібник / І.Д. Бех. – К.: Либідь, 2003. – 344 с. 2. Слєпкань З.І. Наукові засади педагогічного процесу у вищій школі: Навч. посіб. / З.І. Слєпкань. – К.: Вища шк., 2005. – 239 с. 3. Подоляк Л.Г. Психологія вищої школи: підручник. 2-ге вид. / Л.Г. Подоляк, В.І. Юрченко. – К. : Каравела, 2008. – 352 с. 4. Копець Л.В. Психологія особистості: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. – 2-ге вид. / Л.В. Копець. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2008. – 458 с. 5. Клаус Г. Введение в формальную логику. Перевод с немецкого / Г. Клаус. – М.: Иностран. лит-ра, 1960. – 508 с. 6. Битинас Б. Многомерный анализ в педагогике и педагогической психологии / Б. Битинас. – Вильнюс, 1971. – 349 с. 7. Культчина Л.С. Активизация учения: сущность и содержание / Л.С. Культчина // Педагогика. – 1994. – № 1. – С. 7–11. 8. Коротеєва Е.Б. Уровни познавательной активности / Е.Б. Коротеєва // Народное образование. – 1995. – № 10. – С. 156–159. 9. Волкова Н.П. Педагогіка: Посібник для студентів вищих

навчальних закладів / Н.П. Волкова. – К.: Видавничий центр «Академія», 2002. – 576 с. 10. Орлов Ю.М. Восхождение к индивидуальности: кн. для учителя / Ю.М. Орлов. – М.: Просвещение, 1991. – 287 с. 11. Психология и педагогика: уч. пос. / Под ред. К.А. Абульхановой-Славской, Н.В. Васиной, Л.Г. Лаптева, В.А. Сластенина. – М.: Совершенство, 1998. – 320 с.

*Марченко О.О.
м. Харків, Україна*

ЄДНІСТЬ ДУХОВНО-МОРАЛЬНИСНИХ ПРИНЦИПІВ І ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У ФОРМУВАННІ ПРОФЕСІЙНО- ОСОБИСТІСНОГО ІМІДЖУ ІНЖЕНЕРІВ-МЕХАНІКІВ

Постановка проблеми. У своїх працях Г. Сковорода наголошує, що духовну людину творить шлях добра через пізнання, усвідомлення й розуміння своєї істинної духовної природи, свого призначення в світі [1]. Також до цього людину закликає і мораль. Духовний розвиток пробуджує приховані здібності людини, возвеличує свідомість до нового рівня, рішуче трансформує елементи особистості. Становлення духовності – це вища мета кожної особистості, адже в міцному ґрунті духовності зростають і особистість, і людина.

В ХХІ ст. в полі зору філософів, психологів, педагогів, соціологів, мистецтвознавців знаходяться людина, культура, духовно-моральні цінності. Разом з тим, доводиться констатувати занепадницький стан, у більшості випадків, виховання, зниження рівня духовної культури і морально-естетичної вихованості, споживацьке відношення до життя, асоціальний характер поведінки тощо [2].

Духовна та моральна культура стає потужним чинником всебічного і багатогранного формування і розвитку людини, перетворюючи її потреби у специфічно людські, людяні якості та відповідно збагачуючи їх. Саме завдяки цьому і відбувається кардинальний перехід її пріоритетів від категорії «мати» до категорії «бути». Бути людиною і усвідомлювати своє призначення, реалізувати свій особистісний потенціал. Саме культура як основне джерело формування моралі й неухильного дотримання її норм виступає своєрідною надметою освіти.

Сучасні суспільні вимоги до професійної компетентності фахівця і його особистісних якостей зумовлюють необхідність перегляду й істотного розширення спектру цілей і завдань освіти. Дійсно, сьогодні освіта все більш усвідомлюється як процес отримання образу світу, процес становлення образу себе, який визначає розуміння людиною власної значущості й унікальності, образу думки і діяльності, який задає саму